

Mannsberger, Marko E.

Literární mosty do světa : přehled zahraniční literatury v Černé Hoře do roku 1918

Slavica litteraria. 2024, vol. 27, iss. 2, pp. 146-149

ISSN 2336-4491 (online)

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/SL2024-2-14>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/digilib.82157>

License: [CC BY-SA 4.0 International](#)

Access Date: 16. 06. 2025

Version: 20250610

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Literární mosty do světa: Přehled zahraniční literatury v Černé Hoře do roku 1918

Marko E. Mannsberger (Praha)

Vesna Kilibarda – Jelena Knežević: *Strane književnosti u Crnoj Gori do 1918*. Podgorica: Crnogorska akademija nauka i umjetnosti, 2022. 208 s. ISBN 978-86-7215-518-1.

Publikace *Stanovništvo Crne Gore u drugoj polovini XX vijeka* (Zahraniční literatury v Černé Hoře do roku 1918), jejíž autorkami jsou Vesna Kilibarda a Jelena Knežević, představuje výjimečné dílo mapující vydanou zahraniční literaturu v Černé Hoře, které zároveň reflektuje kulturní a intelektuální vývoj této oblasti. Tato obsáhlá bibliografie nejenže dokumentuje literární povědomí v Černé Hoře, ale také otevírá pohled na širší evropské kulturní souvislosti. Vesna Kilibarda, mimořádná členka Černohorské akademie věd a umění (CANU), se specializuje na interkulturní vztahy, zejména na interjadranskou oblast. Ve svých vědeckých pracích, zahrnujících knihy, články, bibliografie a překlady, se zaměřuje na recepci italské literatury a kultury v Černé Hoře a na postavení Černé Hory v italském literárním

prostředí do roku 1918. Spoluautorka Jelena Knežević, teoretička literatury a docentka německé literatury na Filologické fakultě Univerzity Černé Hory, se ve svých pracích věnuje teoretickým aspektům literatury, čímž významně přispívá k rozvoji literární vědy.

Abychom lépe pochopili význam a smysl vydávání poměrně velkého množství literárních děl, je třeba si uvědomit historické a společenské realie Černé Hory v 19. a na počátku 20. století. Historické okolnosti a špatné materiální podmínky dlouhodobě bránily rozvoji gramotnosti. Obrana svobody, která trvala po celé 19. století, značně ztěžovala rozvoj školství: „Významný vliv měly i další faktory: nedostatečná školská infrastruktura, silný vliv náboženství, různé přístupy státu k vzdělávání, nízká ekonomická úroveň rodin a konzervativní postoje společnosti, zejména vůči

vzdělávání dívek.“¹ Za těchto podmínek byla ústní lidová slovesnost hlavním způsobem vzdělávání. Později začali zámožnější Černohorci posílat své děti na studia do zahraničí – do Ruska, Itálie, Rakousko-Uherska ale i Turecka. Tento trend, který sahá již poloviny 18. století, byl podpořen významnými osobnostmi, jako byli vladyka Vasilije či metropolita Petar I. První základní školu založil v Cetinje Petar II. Petrović Njegoš v roce 1834: „*Na přelomu 19. a 20. století byla gramotnost v Černé Hoře stále nízká. Povinné šestileté vzdělávání chlapců bylo zavedeno v roce 1878, ale bez většího úspěchu. V roce 1909 bylo negramotných 58 % mužů a 95,5 % žen. Povinné školní docházky pro dívky se Černá Hora dočkala až v roce 1895. Statistické údaje z roku 1911 ukazují, že ve městech bylo gramotných 64,8 % mužů a 24,7 % žen, zatímco na venkově to bylo jen 42 % mužů a 4,54 % žen.*“² Bibliografie tímto dokládá, že šíření literatury bylo motivováno nejen kulturními, ale převážně politickými potřebami.

Zvláštní význam měla v tomto kontextu spolupráce s Ruskem, které hrálo klíčovou roli ve vzdělávacím a kulturním rozvoji Černé Hory. Ruština často sloužila jako prostředník pro překlady zahraničních děl, nejen ruských, ale i dalších cizích literatur. Ruská literatura, reprezentovaná autory jako Puškin, Lermontov, Tolstoj a více než osmdesátkou

dalších spisovatelů, výrazně formovala černohorskou kulturní elitu. Silné vztahy mezi ruskou a černohorskou pravoslavnou církví byly důležitým faktorem, přičemž Ruská pravoslavná církev i stát poskytovaly podporu černohorské komunitě. Ruští diplomaté, vojáci a intelektuálové často navštěvovali Černou Horu, kde dokumentovali její tradice, kulturu a historii. Na druhé straně černohorští vládci, jako Petar II. Petrović Njegoš, Danilo II. a kníže Nikola, udržovali pevné vztahy s ruskými představiteli. Politická a kulturní podpora Ruska přispěla k upevnění národní identity Černé Hory, která byla založena na pravoslavné víře, boji za svobodu a kulturní příslušnosti ke slovanství. Ruština tak sehrála nejen roli mostu k ruské literatuře, ale také zprostředkovávala přístup k širšímu spektru světové literatury.

Itálie byla v dané době považována za kulturně vyspělou zemi a centrum umění, literatury a vzdělanosti. Černá Hora, usilující o posílení své státnosti pod vedením dynastie Petrović-Njegoš, udržovala úzké vztahy s italskými vládními kruhy. Na přelomu 19. a 20. století se kulturní výměna mezi oběma zeměmi začala intenzivně rozvíjet, zejména díky rozmachu moderních dopravních prostředků a komunikačních sítí. Obzvlášť se Itálie a Černá Hora sblížily v roce 1896, kdy se dcera černohorského knížete Nikoly I., Elena, provdala za italského krále

1 BAKIĆ, Radovan – MIJANOVIĆ, Dragica: *Stanovništvo Crne Gore u drugoj polovini XX vijeka*. Nikšić: Filozofski fakultet Nikšić i Geografski institut Filozofskog fakulteta, 2008, s. 71–72.

2 PEJOVIĆ, Momčilo: *Školovanje crnogorske omladine u inostranstvu 1848–1918*. Podgorica: Istorijski institut Crne Gore i Službeni list Crne Gore, 2000, s. 43.

Viktora Emanuela III. Itálie se postupně stala významným kulturním vzorem pro mnoho balkánských zemí, včetně Černé Hory. Mnoho černohorských studentů odjíždělo do Itálie za vzděláním, zejména do Neapole a Říma, kde studovali umění, architekturu a teologii. Italská literatura měla značný vliv na rozvoj černohorské kultury a díky blízkosti Boky Kotorské a Dalmácie se tento vliv snadno šířil. Italština zde zůstávala jazykem školství a správy i dlouho po Vídeňském kongresu v roce 1815. Po ruské literatuře byla italská literatura v tehdejší Černé Hoře druhou nejvíce zastoupenou a významnou. Překlady z italštiny obohacovaly černohorskou kulturní scénu a posilovaly inspiraci v oblasti umění a vzdělanosti, čímž se prohlubovaly vazby mezi oběma zeměmi.

Vztah českého a černohorského národa v 19. století byl výrazně ovlivněn slovanskou vzájemností a sdílenými aspiracemi na národní emancipaci, což oba národy spojovalo v širším kontextu evropských dějin. Čeští nacionalisté obdivovali Černou Horu jako symbol hrdinství a svobody díky jejímu odboji proti Osmanské říši. Tento obraz inspiroval české vlastence, včetně představitelů národního obrození, kteří vnímali odhodlání Černohorců zachovat svou identitu a nezávislost jako důležitý příklad. Naopak Černohorci pohlíželi na Čechy jako na kulturně a intelektuálně vyspělý národ, jehož úspěchy mohly být inspirací pro rozvoj jejich vlastní společnosti. Nicméně, navzdory vzájemným sympatiím a idealizaci, vztahy mezi Čechy

a Černohorci měly spíše romantizující než praktickou podobu. Z publikace vyplývá, že téměř žádná významnější česká díla nebyla v uvedeném období přeložena do černohorštiny. Největšího uznání mezi českými autory se v Černé Hoře dostalo Janu Nerudovi, jehož tři povídky z *Arabesek* byly publikovány v černohorském tisku: *Vampýr* v Cetinjski vijesnik (1909), *Ona umírá* (1910), *Josef harfenista* (1911) a povídka *Doktor Kazisvět* z *Povídek malostranských* v listě Dan (1911). V Književnom listu č. 1 byl v roce 1901 uveřejněn úryvek z knihy *Černá Hora v míru* Josefa Holečka. Další zmínky o českých autorech se omezovaly na oznámení úmrtí nebo krátké zprávy o osobnostech, jako byli František Palacký, Svatopluk Čech, Jaroslav Vrchlický či Vilém Mrštík. Je třeba dodat, že literatura ostatních západoslovanských národů byla v Černé Hoře vydávána v podobné míře jako literatura česká. Z těchto faktů vyplývá, že ačkoli kulturní vztahy mezi Čechy a Černohorci byly založeny na vzájemné úctě a idealizaci, praktický dopad této výměny byl omezený a spíše symbolický.

Publikace *Stanovništvo Crne Gore u drugoj polovini XX vijeka* je systematicky členěna na překlady zahraniční literatury a příspěvky o zahraniční literatuře. Chronologické uspořádání umožňuje sledovat vývoj literárních překladů od znovuoobnovení knihtisku v roce 1835 až po ztrátu státnosti Černé Hory v roce 1918. Publikace zahrnuje překlady poezie, prózy a dramát, stejně jako literárněkritické reflexe, zprávy a příspěvky

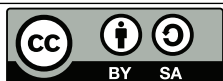
publikované v novinách, časopisech, almanaších a kalendářích. Autorky pečlivě zpracovaly a uvedly nejen seznam překladatelů, ale i zprávy o textech zahraničních autorů věnované Černé Hoře a jejím realitám, včetně cestopisů, etnografických studií ale i botanických a zeměpisných profilů. Jedním z přínosů této práce je oprava mnoha chyb a nepřesností, které se dříve vyskytovaly jak v publikacích jugoslávské oblasti, tak v zahraničních zdrojích. Další část práce se věnuje systematizaci příspěvků o autorech děl

a zařazení studií k této tematice. Zde je zahrnuta řada zpráv, článků o různých událostech v literárním světě, jubileí, nekrologů a připomínek děl, která vyšla v tehdejších jihoslovanských centrech vzdělanosti.

Recenzovaná práce je cenným přínosem pro literární historiky, kulturní badatele i širší veřejnost. Jeho systematičnost a hloubka zpracování činí tuto bibliografii důležitým zdrojem pro pochopení kulturního a literárního propojení Černé Hory s Evropou.

MgA. Marko E. Mannsberger, DBA

Katedra historické teologie a církevních dějin
Husitská teologická fakulta, Univerzita Karlova
Pacovská 350/4, 140 21 Praha 4, Česká republika
marko.mannsberger@htf.cuni.cz
<https://orcid.org/0009-0000-5673-2997>

This work can be used in accordance with the Creative Commons BY-SA 4.0 International license terms and conditions (<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>). This does not apply to works or elements (such as images or photographs) that are used in the work under a contractual license or exception or limitation to relevant rights.